

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

(повне найменування вищого навчального закладу)

Психолого-педагогічний факультет

(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту

(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

магістр

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

На тему **ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ
УМІНЬ СТУДЕНТІВ**

Виконала: студентка групи 611 по
спеціальності

013 «Початкова освіта»

(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Соколова М. С.

(прізвище та ініціали)

Керівник Єрємкін А.І.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Одарченко В.І.

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Актуальність дослідження. Підготовка студентів до професійно-педагогічної діяльності є одночасно організованим освітнім процесом в умовах вищого навчального закладу (процес підготовки) і результатом зазначеного процесу (готовність до професійно-педагогічної діяльності: володіння професійними знаннями, вміннями й навичками, сформованість професійних якостей).

Потреба в удосконаленні процесу підготовки нового покоління конкурентноспроможних педагогічних працівників на засадах особистісно зорієнтованої педагогіки, яка передбачає розвиток в інтелектуальній, емоційно-вольовій та різних сферах в ході освітнього процесу, зумовлена характером реформ, що відбуваються в Україні. Так, у Національній доктрині розвитку освіти, Державній програмі «Вчитель» зазначається, що вдосконалення підготовки вчителів, подальше професійне і соціальне забезпечення педагогічної діяльності належать до стрижневих умов підвищення якості освіти.

Однією із складових професійної підготовки учителів є розвиток комунікативних умінь, що виступає віддзеркаленням об'єктивних потреб суспільства в підготовці фахівців. Цій проблемі приділяють увагу такі вчені як В. Будаєв, В. Волкова, М. Каган, О. Комар, О. Пехота, О. Пошетун, Н. Побірченко, І. Яковлев та ін. Концептуальною ідеєю нашого ж дослідження є твердження того, що комунікація в сучасному суспільстві взагалі і в підготовці фахівців, зокрема, стає рушійною силою розвитку суспільства і особи майбутнього фахівця.

Педагогічне спілкування вимагає від учителя спеціальної підготовки, педагогічної мудрості в організації взаємин з учнями, батьками, колегами в різних сферах навчально-виховного процесу; вміння оперативно, правильно орієнтуватися в умовах спілкування, які швидко змінюються знаходити відповідні комунікативні засоби, які відповідали б його індивідуальності,

ситуації спілкування та індивідуальним особливостям учня, постійно відчувати і підтримувати зворотній зв'язок у спілкуванні. На особливому рівні у майбутнього педагога повинно стояти вміння реалізовувати власні можливості в спілкуванні з іншими людьми, здатність сприймати, розуміти, засвоювати, передавати зміст думок, почуттів, прагнень у процесі навчання і виховання.

Спілкування є найважливішим професійним інструментом педагогічної діяльності. Усе починається з учителя, з його вміння організувати з учнями педагогічно доцільні відносини як основу творчого спілкування. Найголовніші якості педагога не обмежуються знанням свого предмета. Він – умілий комунікатор. Комунікативна поведінка педагога, заснована на його коректності, вимогливості до себе й учнів, стимулює пізнавальний інтерес, мотивацію процесу навчання. Продуктивна комунікативна поведінка сприяє створенню в процесі навчання ділової атмосфери, налаштовує на взаємодію, ритмічність у роботі.

Через безпосереднє спілкування педагога з учнем здійснюється найголовніше в педагогічній діяльності – вплив особистості на особистість. У зв'язку з цим комунікативні здібності та вміння педагога набувають ролі професійно значущих. Ефективність професійно-педагогічного спілкування викладача залежить від рівня сформованості його комунікативної культури, що особливо необхідно при підготовці майбутнього вчителя.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної науково-педагогічної літератури свідчить, що питання педагогічної комунікації вивчали за такими напрямками: теорія і методологія організації педагогічного спілкування, його зміст і функції в навчально-виховному процесі (Н. Бутенко, Н. Волкова, А. Нісімчук, О. Падалка). Аналіз практики майбутніх вчителів молодших класів, опитування студентів, засвідчило, що в майбутніх педагогів недостатньо розвинені навички професійно-педагогічної комунікації, уміння формулювати ціль майбутньої діяльності та обґрунтовувати її доцільність.

На фоні проведених наукових досліджень і наявного досвіду організації професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів нами було

виявлено ряд суттєвих суперечностей, вирішення яких потребує негайного пошуку науково обґрунтованих підходів до реформування змісту та практики організації професійної педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів школи:

- між необхідністю формування комунікативних умінь молодших школярів відповідно до вимог Державного стандарту початкової загальної середньої освіти та недостатнім усвідомленням майбутніми вчителями реальних комунікативних проблем і шляхів їх вирішення;
- між вимогами сучасної початкової школи до рівня комунікативних умінь вчителів і реальною сформованістю в них навичок міжособистісної взаємодії.

У зв'язку із акцентуванням уваги на виділених нами суперечностях одним із напрямів підвищення ефективності процесу підготовки майбутніх вчителів початкових класів нами було визначено у якості проблемного поля дослідження формування у майбутніх учителів комунікативних умінь, що дають можливість забезпечити належну якість організації ними у майбутньому педагогічної діяльності, набути практичних умінь і навичок налагодження ефективної взаємодії із різними категоріями суб'єктів педагогічної взаємодії.

Зміна соціальної ситуації, суспільної свідомості, ціннісних орієнтацій зумовлює пошук нових підходів, пов'язаних не тільки з удосконаленням освіти з урахуванням попереднього досвіду, але й зі створенням дидактичних умов, які забезпечують професійну підготовку до міжособистісного спілкування, спілкування з іншими людьми для встановлення контактів.

Актуальність дослідження зумовлена багатоплановістю поняття комунікативних умінь, що відкриває значну кількість потенційних напрямків дослідження у відповідності до обраних критеріїв оцінки сформованості комунікативних умінь. Загальновідомо, що серед активних методів навчання особливе місце посідають дидактичні ігри, які останнім часом набули статусу технологій і поступово упроваджуються, у тому числі, в процес професійної підготовки фахівців. Їх переваги обумовлюються можливістю моделювання та

імітації, що наближає навчальний процес до реальних умов професійної діяльності. Таким чином, актуальність проблеми пошуку способів розвитку комунікативних умінь майбутніх учителів початкових класів обумовила вибір теми нашого дослідження: **«Педагогічні умови розвитку комунікативних умінь студентів»**.

Мета дослідження — теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови розвитку комунікативних умінь майбутніх учителів.

Відповідно до мети поставлені такі завдання дослідження:

1. Визначити суть комунікативних умінь на основі аналізу психолого-педагогічної літератури з теми дослідження.
2. Визначити педагогічні засади розвитку комунікативних умінь у майбутніх учителів початкових класів.
3. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови розвитку комунікативних умінь майбутніх учителів початкових класів.
4. Експериментально перевірити ефективність педагогічних умов розвитку комунікативних умінь майбутніх учителів початкових класів.

Гіпотеза дослідження полягала у припущенні, що розвиток комунікативних умінь майбутніх учителів початкових класів буде успішним при дотриманні наступних педагогічних умов:

- впровадження в процесі фахової підготовки групової навчальної діяльності;
- включення в освітній процес імітаційно-ігрових ситуацій.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку комунікативних умінь майбутніх учителів початкових класів.

Для перевірки гіпотеза дослідження та виконання поставлених завдань нами було використано комплекс методів дослідження: *теоретичних* – аналіз

наукової літератури для порівняння та зіставлення різних поглядів на обрану проблему, визначення поняттєво-категоріального апарату, теоретичного обґрунтування дидактичних засад розвитку комунікативних здібностей у майбутніх учителів; *емпіричні* – анкетування, опитування, тестування, спостереження, бесіда, методи експертного оцінювання, самооцінки, вивчення продуктів навчально-пізнавальної діяльності, педагогічний експеримент для виявлення ефективності впливу групової навчальної діяльності та дидактичних ігор на розвиток комунікативних умінь майбутніх учителів початкових класів;

- *методи математичної статистики* для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних.